

PSIHOLOGIE SOCIALĂ

REZULTATELE UNUI STUDIU CONSTATATIV ASUPRA BULLING-ULUI ȘCOLAR

RESULTS OF A CONSTATATIVE STUDY ON SCHOOL BULLING

CZU: 159.943.8

DOI: 10.5281/zenodo.4998829

Rodica POPA

drd., UPS „Ion Creangă”

psiholog școlar, colegiul național ”Cheorghie Munteanu Murgoci”,
coordonator C. J. A. P, Braila, România

Rezumat:

Cercetând fenomenul bullying-ului școlar cu ajutorul unui chestionar adaptat la populația de elevi din România de către cercetătorii clujeni (APRI BT), am obținut anumite confirmări ale ipotezelor cercetării, dar și câteva dovezi ale unor puncte de vedere întâlnite în literatura de specialitate cu privire la relația dintre intimidare (hărțuire), pe de o parte, victimizare, pe de altă parte, și stima de sine a elevilor adolescenți. Eșantionul de cercetare a fost alcătuit din 286 de elevi de liceu dintre care 124 fete și 162 băieți, din mediul rural și urban. Cercetarea realizată de noi a evidențiat existența unor diferențe semnificative dintre bullying (intimidare și victimizare), stima de sine, la fete și băieți.

Cuvinte cheie: adolescent, bullying, intimidare-hărțuire, victimizare, chestionar APRI BT

Summary:

Researching the phenomenon of school bullying with the help of a questionnaire adapted to the Romanian student population by researchers from Cluj (APRI BT), we obtained some confirmations of research hypotheses, but also some evidence of views found in the literature on to the relationship between intimidation (harassment), on the one hand, victimization, on the other; and the self-esteem of adolescent students. The research sample consisted of 286 high school students, including 124 girls and 162 boys, from rural and urban areas. Our research highlighted the existence of significant differences between bullying (intimidation and victimization), self-esteem, in girls and boys.

Keywords: adolescent, bullying, intimidation-harassment, victimization, APRI BT questionnaire

Introducere

Cercetarea noastră își propune să studieze relația dintre bullying și stima de

sine la adolescenți pe categorii de gen, profil liceal și mediu rezidențial pentru a evidenția diferențe între categoriile

de adolescenți implicați în bullying. Am avansat câteva presupuneri privitoare la această relație. Ele vor fi verificate prin cercetare experimentală. Una din ipoteze avansează teza că stima de sine a hărțuitorului este cel puțin de nivel mediu. Pe baza nivelului relativ ridicat al stimei lui de sine, își permite să terorizeze subiectul-victimă din nevoia de confirmare a valorii personale. O altă ipoteză susține presupunerea că victimele sunt persoane cu stimă de sine scăzută, motiv pentru care riposta lor la agresiunea de tip bullying este inconsistentă.

Problematika bullying-ului a fost intens studiată de către specialiști din domeniul educației. Vom prezenta în cele ce urmează câteva puncte de vedere publicate în diverse reviste sau volume.

Într-un studiu din 2010, se realizează o radiografie a sistemului de personalitate a actorilor implicați în relația de tip bullying: hărțuitorii, victimele și martorii. Despre hărțuitori (bullies) se consemnează în multe studii faptul că aceștia prezintă un risc mai înalt să fie condamnați pentru o infracțiune, atunci când sunt adulți, decât colegii care nu sunt implicați (Olweus, 1997; Sourander și colab., 2006). În plus, hărțuitorii par a avea un risc mai înalt de confruntare cu probleme psihice, inclusiv de internalizare a unor tulburări psihice, cum ar fi depresia severă și ideile suicidale (Klomek et al., 2008; Kumpulainen et al., 1998), dificultăți în relațiile romantice (Craig & Pepler, 2003; Pepler și colab., 2006) și probleme de abuz de substanțe (Hourbe, Targuinio, Thuillier, & Hergott, 2006). [2, p. 1]

Cât privește victimele, se poate preciza că acestea se dovedesc mai anxioase și mai nesigure, comparativ cu colegii

non-victime (Olweus, 1978), prezintă rate mai mari de depresie (Hawker & Boulton, 2000), performanțele, lor școlare sunt mai reduse, iar stima lor de sine este mai scăzută, sunt mai singuratici, iar la vârsta adultă au șanse mai mari să internalizeze anumite tulburări psihice. [Ibid., p. 2].

Cât privește problema nivelului stimei de sine a hărțuitorului, studiul avut aici în vedere subliniază ideea că cercetările nu au ajuns la o concluzie larg acceptată. Unele studii au descoperit că hărțuitorul are o stimă de sine scăzută, iar alte studii au ajuns la concluzia că elevii victimă care nu se implică în acte de bullying au stimă de sine scăzută.

În studiul Christinei Salmivalli (Universitatea Turku, Finlanda), cu privire la consecințele bullying-ului și ale violenței școlare, se trec în revistă concluzii ale mai multor cercetări efectuate pe tema bullying-ului din școli, inclusiv cercetări proprii, pe care le vom rezuma în cele ce urmează:

Victimele violenței de tip bullying se caracterizează prin următoarele consecințe: crize de adaptare școlară; depresie, singurătate și anxietate socială; slaba prețuire de sine; evitarea școlii și abandonul școlar; lipsa bucuriei în mediul școlar; relații interpersonale deficitare; respingere, număr mic de prieteni, prietenii de slabă calitate; idei suicidare și chiar comportament suicidar; niveluri ridicate de simptome psiho-somatice. [5, p. 2]

Cât privește hărțuitorii, aceștia (după unele studii) nu par a fi nici nesiguri, nici neliniștiți și pot avea o părere bună despre sine. După alte studii și aceștia se dovedesc afectați de anxietate și depresie. Pare a fi un acord între cercetători faptul că victimele care sunt și agresive, sunt afectați de un sindrom de neadaptare mai mare de-

cât elevii care sunt doar victime. Consecințele victimizării pentru copiii care sunt și agresivi diferă de cele ale victimelor nonagresive.

Scopul cercetării în acest **studiu este de a evidenția existența unor diferențieri semnificative** dintre bullying (intimidare și victimizare), stima de sine, la fete și băieți din mediul urban și rural și din liceele tehnologic și teoretic.

Doă din **ipotezele propuse** în cercetarea noastră vizate de prezentul studiu sunt:

1. Există corelații între bullying (intimidare și victimizare) și stima de sine;

2. Există corelații semnificative între intimidare și victimizare în funcție de genul biologic, mediul rezidențial și profilul liceului.

2. Metodologia cercetării și instrumentele utilizate

Eșantionul de cercetare a fost alcătuit din 286 de elevi de liceu dintre care 124 fete și 162 băieți, din mediul rural și urban (tab. 1).

Tabelul 1.
Prezentarea lotului de subiecți diferențiat în funcție de variabilele gen, mediu, filieră și clasă

Variabile		Frecvențe	Procente
Gen biologic	Fete	124	43.4 %
	Băieți	162	56.6 %
Mediul de rezidență	Rural	74	25.9 %
	Urban	212	74.1 %
Filiera liceului	Tehnologic	150	52.4 %
	Teoretic	136	47.6 %
Clasa	Clasa a IX-a	93	32.5 %
	Clasa a X-a	107	37.4 %
	Clasa a XI-a	86	30.1 %
Vârsta	15 ani	96	33.6 %
	16 ani	95	33.2 %
	17 ani	87	30.4 %
	18 ani	8	2.8 %

Tehnicile utilizate

Una din tehnicile de cercetare folosite în studiu a fost chestionarul tip scală, cunoscut sub numele de **APRI BT** și **chestionarul stimei de sine Rosenberg**.

Intimidarea și victimizarea (generală, verbală, socială, fizică) au fost măsurate prin chestionarul APRI BT (Adolescent peer relations instrument, Parada, 2000),

adaptat pe populație românească de Balan et al. (2020). [3, pp. 1-30] Chestionarul conține 18 itemi pentru scala de intimidare și 18 itemi pentru scala de victimizare. Variantele de răspuns sunt pe o scală de tip Lickert în 6 trepte, de la 1 = Niciodată la 6 = Zilnic. Scala de intimidare măsoară alte trei dimensiuni: intimidare verbală (itemii 1, 3, 5, 7, 10 și 14), intimidare so-

cială (itemii 4, 8, 11, 13, 17 și 18) și scala de intimidare fizică (itemii 1, 6, 9, 12, 15 și 16). Scala de victimizare măsoară și ea alte trei dimensiuni: victimizare verbală (itemii 1, 4, 7, 11, 13 și 18), victimizare socială (itemii 3, 6, 9, 12, 14 și 17) și scala de victimizare fizică (itemii 2, 5, 8, 10, 15 și 16). Scoruri ridicate la scalele de intimidare și victimizare obțin subiecții cu intimidare și victimizare ridicate. Coeficienții alfa Cronbach obținuți au fost: pentru intimidare generală, $\alpha = 0.909$; pentru intimidare verbală, $\alpha = 0.835$; pentru intimidare socială, $\alpha = 0.780$; pentru intimidare fizică, $\alpha = 0.825$; pentru victimizare generală, $\alpha = 0.926$; pentru victimizare verbală, $\alpha = 0.838$; pentru victimizare socială, $\alpha = 0.852$; pentru victimizare fizică, $\alpha = 0.835$.

Stima de sine a fost măsurată prin Scala stimei de sine Rosenberg. [1, pp. 3-13] Scala conține 10 itemi, variantele de răspuns fiind pe o scală de tip Lickert în 4 trepte, de la 1 = Dezacord puternic la 4 = Acord puternic. Itemii 3, 4, 5, 7 și 9 sunt itemi inversați. Scoruri ridicate obțin subiecții cu o stimă de sine generală dezvoltată. Coeficientul alfa Cronbach obținut este $\alpha = 0.856$.

Rezultate studiului:

Pentru analiza statistică a datelor s-a folosit programul statistic SPSS.20. Operațiunile statistice efectuate au fost:

- Analiza de frecvență;
- Calcularea coeficientului de fidelitate alfa Cronbach;
- Calcularea coeficientului de corelație r Pearson;
- Testul t pentru eșantioane independente;
- ANOVA cu măsurători repetate

Am realizat o etalonare în 3 clase normalizate (nivel scăzut, mediu, ridicat) pentru variabilele intimidare și victimizare (și factorii acestora: verbală, fizică, socială) și stima de sine pentru a putea selecta subiecții pentru experimentul formativ ulterior. Astfel, am căutat ca pentru nivelul scăzut să avem 15.87 % dintre subiecți, pentru nivelul mediu 68.26 % dintre subiecți și pentru nivelul ridicat 15.87 % dintre subiecți. Prezentăm în tabelul 2 etaloanele pentru variabilele intimidare și victimizare (și factorii acestora: verbală, fizică, socială) și stima de sine.

Tabelul 2.

Etaloanele în 3 clase normalizate pentru variabilele intimidare și victimizare (și factorii acestora: generală, verbală, fizică, socială) și stima de sine

Variabile	Nivel scăzut (1)	Nivel mediu (2)	Nivel ridicat (3)
Intimidare generală	min. - 19	20-34	35 – max.
Intimidare verbală	min. - 6	7 - 13	14 - max
Intimidare socială	min. - 6	7 - 10	11 - max
Intimidare fizică	min. - 6	7 - 10	11 - max
Victimizare generală	min. - 18	19 - 45	46 – max.
Victimizare verbală	min. - 6	7 - 18	19 - max
Victimizare socială	min. - 6	7 - 15	16 - max
Victimizare fizică	min. - 6	7 - 12	13 - max
Stima de sine	min. - 18	19-32	33 - max

Am analizat distribuția subiecților pe nivele (scăzut, mediu, ridicat) pentru variabilele intimidare (generală, verbală, socială, fizică), victimizare (generală, verbală, socială, fizică) și stimă de sine. Rezultatele obținute sunt prezentate în tabelul 3.

Tabelul 3.
Distribuția subiecților pe nivele (scăzut, mediu, ridicat) pentru variabilele intimidare (generală, verbală, socială, fizică), victimizare (generală, verbală, socială, fizică) și stimă de sine

Variabile		Frecvențe	Procente
Nivele intimidare generală	Scăzut	57	19.9 %
	Mediu	183	64 %
	Ridicat	46	16.1 %
Nivele intimidare verbală	Scăzut	55	19.2 %
	Mediu	182	63.6 %
	Ridicat	49	17.1 %
Nivele intimidare socială	Scăzut	106	37.1 %
	Mediu	125	43.7 %
	Ridicat	55	19.2 %
Nivele intimidare fizică	Scăzut	121	42.3 %
	Mediu	113	39.5 %
	Ridicat	52	18.2 %
Nivele victimizare generală	Scăzut	48	16.8 %
	Mediu	193	67.5 %
	Ridicat	45	15.7 %
Nivele victimizare verbală	Scăzut	56	19.6 %
	Mediu	184	64.3 %
	Ridicat	46	16.1 %
Nivele victimizare socială	Scăzut	87	30.4 %
	Mediu	147	51.4 %
	Ridicat	52	18.2 %
Nivele victimizare fizică	Scăzut	118	41.3 %
	Mediu	117	40.9 %
	Ridicat	51	17.8 %
Nivele stimă de sine	Scăzut	48	16.8 %
	Mediu	199	69.6 %
	Ridicat	39	13.6 %

Situațiile semnificative se pot vizualiza în figura nr. 1

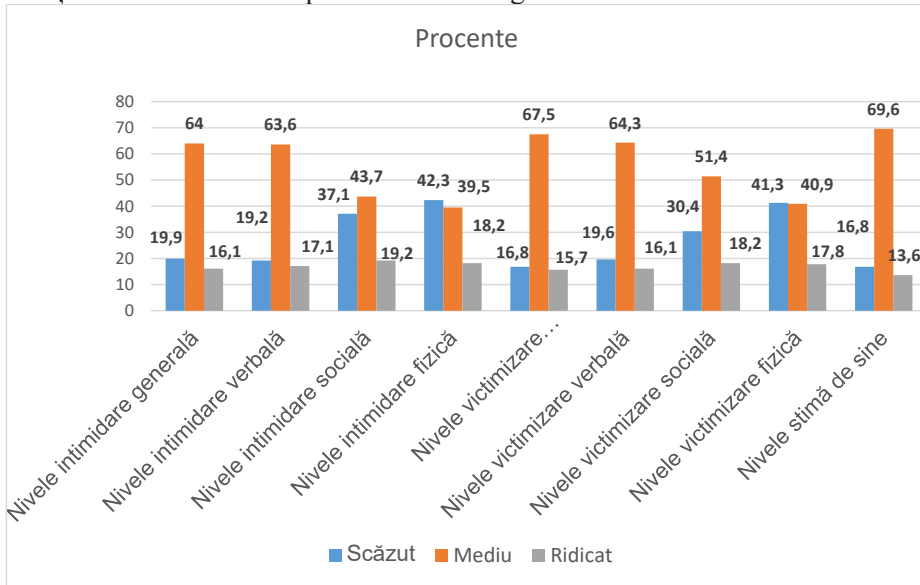

Fig. 1. Distribuția subiecților pe nivele (scăzut, mediu, ridicat) pentru variabilele intimidare (generală, verbală, socială, fizică), victimizare (generală, verbală, socială, fizică) și stimă de sine.

Au fost identificați 46 subiecți cu un nivel ridicat de intimidare generală. Prezentăm în tabelul 4 compoziția lotului de subiecți cu un nivel ridicat de intimidare generală diferențiat în funcție de nivelul intimidării verbale, sociale, fizice, victimizării generale, sociale, fizice și stimei de sine, precum și în funcție de variabilele gen, mediu, filieră, vârstă și clasă. S-a constatat de asemenea că dintre cei 46 elevi cu nivel ridicat de intimidare generală,

25 au nivele ridicate și la intimidare verbală, intimidare fizică și intimidare socială (deci atât la intimidare generală, cât și la fiecare dintre componentele sale, în același timp). De asemenea, dintre cei 46 elevi cu nivele ridicate la toate scalele de intimidare, 3 elevi au nivele ridicate atât la victimizare generală, cât și la victimizare verbală, victimizare socială și victimizare fizică, aceștia având și un nivel de stimă de sine scăzut, fiind băieți, mediul urban.

Tabelul 4. Prezentarea lotului de subiecți cu un nivel ridicat de intimidare și victimizare în raport cu stima de sine

Variabile		Frecvențe	Procente
Nivele intimidare verbală	Scăzut	0	0 %
	Mediu	8	17.4 %
	Ridicat	38	82.6 %

Nivele intimidare socială	Scăzut	2	4.3 %
	Mediu	8	17.4 %
	Ridicat	36	78.3 %
Nivele intimidare fizică	Scăzut	1	2.2 %
	Mediu	7	15.2 %
	Ridicat	38	82.6 %
Nivele victimizare generală	Scăzut	6	13 %
	Mediu	32	69.6 %
	Ridicat	8	17.4 %
Nivele victimizare verbală	Scăzut	6	13 %
	Mediu	32	69.6 %
	Ridicat	8	17.4 %
Nivele victimizare socială	Scăzut	11	24 %
	Mediu	29	63 %
	Ridicat	6	13 %
Nivele victimizare fizică	Scăzut	14	30.4 %
	Mediu	21	45.7 %
	Ridicat	11	23.9 %
Nivele stimă de sine	Scăzut	7	15.2 %
	Mediu	32	69.6 %
	Ridicat	7	15.2 %
Gen	Masculin	31	67.4 %
	Feminin	15	32.6 %
Mediu	Urban	36	78.3 %
	Rural	10	21.7 %
Filieră	Tehnologică	28	60.9 %
	Teoretică	18	39.1 %
Clasa	A IX-a	17	37 %
	A X-a	15	32.6 %
	A XI-a	14	30.4 %
Vârsta	15 ani	17	37 %
	16 ani	13	28.3 %
	17 ani	13	28.3 %
	18 ani	3	6.5 %

Am identificat, de asemenea, 45 subiecți cu un nivel ridicat de victimizare generală. Prezentăm în tabelul 5 compoziția lotului de subiecți cu un nivel ridicat de victimizare generală, diferențiat în funcție de nivelul victimizării verbale, sociale, fizice, intimidării generale, sociale, fizice, stimei de sine, precum și în funcție de variabilele gen, mediu, filieră, vârstă și clasă. S-a constatat că dintre cei 45 elevi cu nivel ridicat de victimizare generală, 19 au nivele ridi-

cate și la fiecare dintre factorii victimizare verbală, victimizare fizică și victimizare socială (deci atât la victimizare generală, cât și la fiecare dintre componentele sale, în același timp). De asemenea, dintre cei 45 elevi cu nivele ridicate la toate scalele de victimizare, 3 elevi au nivele ridicate atât la intimidare generală, cât și la intimidare verbală, intimidare socială și intimidare fizică, aceștia având și un nivel de stimă de sine scăzut, fiind băieți, mediul urban.

Tabelul 5.

Prezentarea lotului de subiecți cu un nivel ridicat de victimizare generală în raport cu stima de sine

Variabile		Frecvențe	Procente
Nivele victimizare verbală	Scăzut	0	0 %
	Mediu	11	24.4 %
	Ridicat	34	75.6 %
Nivele victimizare socială	Scăzut	0	0 %
	Mediu	4	8.9 %
	Ridicat	41	91.1 %
Nivele victimizare fizică	Scăzut	1	2.2 %
	Mediu	12	26.7 %
	Ridicat	32	71.1 %
Nivele intimidare generală	Scăzut	10	22.2 %
	Mediu	27	60 %
	Ridicat	8	17.8 %
Nivele intimidare verbală	Scăzut	11	24.4 %
	Mediu	26	57.8 %
	Ridicat	8	17.8 %
Nivele intimidare socială	Scăzut	17	37.8 %
	Mediu	16	35.6 %
	Ridicat	12	26.6 %
Nivele intimidare fizică	Scăzut	16	35.6 %
	Mediu	18	40 %
	Ridicat	11	24.4 %

Nivele stimă de sine	Scăzut	15	33.3 %
	Mediu	30	66.7 %
	Ridicat	0	0 %
Gen	Masculin	31	68.9 %
	Feminin	14	31.1 %
Mediu	Urban	24	53.3 %
	Rural	41	46.7 %
Filieră	Tehnologică	34	75.6 %
	Teoretică	11	24.4 %
Clasa	A IX-a	12	36.7 %
	A X-a	18	40 %
	A XI-a	15	33.3 %
Vârsta	15 ani	10	22.2 %
	16 ani	18	40 %
	17 ani	14	31.1 %
	18 ani	3	6.7 %

Pentru verificarea celor două ipoteze luate în considerare în acest studiu, am calculat coeficienții de corelație r Pearson. Rezultatele sunt prezentate în tabelul nr. 6.

Așadar, o stimă de sine ridicată se asociază cu scoruri scăzute la victimizare, atât

generală, cât și pe cele trei dimensiuni (verbală, socială și fizică). În schimb, nu există nicio legătură fermă între stima de sine și intimidare. Prin urmare, pentru o victimizare cât mai scăzută este necesară o creștere a stimei de sine la elevii-victime.

Tabelul 6.

Coeficienții de corelație r Pearson între stima de sine, pe de o parte, și intimidare și victimizare, pe de altă parte.

Variabile	Stima de sine
Intimidare generală	0.026
Intimidare verbală	0.064
Intimidare socială	0.024
Intimidare fizică	- 0.029
Victimizare generală	- 0.480**
Victimizare verbală	- 0.471**
Victimizare socială	- 0.461**
Victimizare fizică	- 0.341**

Notă: ** $p < 0.01$.

Corelațiile dintre stima de sine, pe de o parte, și intimidare și victimizare, pe de altă parte, diferențiat în funcție de genul biologic.

Am calculat corelațiile dintre *stima de sine*, pe de o parte, și *intimidare* și *victimizare*, pe de altă parte, diferențiat pentru băieți și fete. Rezultatele sunt prezentate în tabelul nr. 7.

Analizând corelațiile dintre *stima de sine*, pe de o parte, și *intimidare*, *victimizare* și dimensiunile acestora, pe de altă parte, diferențiat pentru băieți și fete, se constată că:

• În cazul băieților, există corelații negative, de mărime medie, semnificative statistic între *stima de sine* și *victimizare generală* ($r = -0.494$, $p < 0.01$), *victimizare socială* ($r = -0.445$, $p < 0.01$) și *victimizare fizică* ($r = -0.393$, $p < 0.01$) și, de asemenea, există o corelație puternică negativă, semnificativă statistic între *stima de sine* și *victimizare verbală* ($r = -0.505$, $p < 0.01$). Astfel, băieții cu scoruri ridicate

la *stima de sine* vor avea scoruri scăzute la *victimizare generală*, *victimizare verbală*, *victimizare socială* și *victimizare fizică*. Corelațiile între *stima de sine* și *intimidare generală*, *intimidare verbală*, *intimidare socială* și *intimidare fizică* nu sunt semnificative statistic (vezi tabelul 7).

• În cazul fetelor, există corelații negative, de mărime medie, semnificative statistic între *stima de sine* și *victimizare generală* ($r = -0.463$, $p < 0.01$), *victimizare verbală* ($r = -0.419$, $p < 0.01$) și *victimizare socială* ($r = -0.492$, $p < 0.01$) și de asemenea, există o corelație negativă, de mărime slabă, semnificativă statistic, între *stima de sine* și *victimizare fizică* ($r = -0.256$, $p < 0.01$). Astfel, fetele cu scoruri ridicate la *stima de sine* vor avea scoruri scăzute la *victimizare generală*, *victimizare verbală*, *victimizare socială* și *victimizare fizică*. Corelațiile între *stima de sine* și *intimidare generală*, *intimidare verbală*, *intimidare socială* și *intimidare fizică* nu sunt semnificative statistic (vezi tabelul 7).

Tabelul 7.

Coeficienții de corelație r Pearson între *stima de sine*, pe de o parte, i *intimidare* și *victimizare*, pe de altă parte, diferențiat pentru băieți și fete

Variabile	Stima de sine	
	Băieți	Fete
Intimidare generală	0.003	0.067
Intimidare verbală	0.045	0.099
Intimidare socială	-0.004	0.055
Intimidare fizică	-0.044	-0.011
Victimizare generală	-0.494**	-0.463**
Victimizare verbală	-0.505**	-0.419**
Victimizare socială	-0.445**	-0.492**
Victimizare fizică	-0.393**	-0.256**

Notă: ** $p < 0.01$.

Corelațiile dintre *stima de sine*, pe de o parte, *intimidare* și *victimizare*, pe de altă parte, diferențiat în funcție de *filiera liceului*

Am calculat corelațiile dintre *stima de sine*, pe de o parte, și *intimidare* și *victimizare*, pe de altă parte, diferențiat în funcție de *filiera liceului* (tehnologic/teoretic). Rezultatele sunt prezentate în tabelul 8.

Analizând corelațiile dintre *intimidare*, *victimizare* și dimensiunile acestora, pe de o parte, și *stima de sine*, pe de altă parte, diferențiat pentru elevii de la filiera tehnologică și cei de la filiera teoretică, se constată că:

- În cazul elevilor de la filiera tehnologică, există corelații negative, puternice, semnificative statistic între *stima de sine* și *victimizare generală* ($r = -0.504$, $p < 0.01$) și *victimizare verbală* ($r = -0.509$, $p < 0.01$) și de asemenea, există corelații negative, de mărime medie, semnificative statistic între *stima de sine* și *victimizare socială* ($r = -0.457$, $p < 0.01$) și *victimizare fizică* ($r = -0.391$, $p < 0.01$). Astfel, elevii de la filiera tehnologică cu scoruri

ridicate la *stima de sine* vor avea scoruri scăzute la *victimizare generală*, *victimizare verbală*, *victimizare socială* și *victimizare fizică*. Corelațiile între *stima de sine* și *intimidare generală*, *intimidare verbală*, *intimidare socială* și *intimidare fizică* nu sunt semnificative statistic (vezi, mai jos, tabelul 8).

- În cazul elevilor de la filiera teoretică, există corelații negative, de mărime medie, semnificative statistic între *stima de sine* și *victimizare generală* ($r = -0.444$, $p < 0.01$), *victimizare verbală* ($r = -0.410$, $p < 0.01$) și *victimizare socială* ($r = -0.427$, $p < 0.01$) și de asemenea, există o corelație negativă, de mărime slabă, semnificativă statistic, între *stima de sine* și *victimizare fizică* ($r = -0.251$, $p < 0.01$). Astfel, elevii de la filiera tehnologică cu scoruri ridicate la *stima de sine* vor avea scoruri scăzute la *victimizare generală*, *victimizare verbală*, *victimizare socială* și *victimizare fizică*. Corelațiile între *stima de sine* și *intimidare generală*, *intimidare verbală*, *intimidare socială* și *intimidare fizică* nu sunt semnificative statistic după cum rezultă din tabelul 8.

Tabelul 8

Coeficienții de corelație r Pearson între *stima de sine*, pe de o parte, și *intimidare* și *victimizare*, pe de altă parte, diferențiat pentru elevii de la filieră tehnologică și pentru elevii de la filieră teoretică

Variabile	Stima de sine	
	Filieră tehnologică	Filieră teoretică
Intimidare generală	0.085	- 0.032
Intimidare verbală	0.106	0.014
Intimidare socială	0.056	- 0.004
Intimidare fizică	0.063	- 0.138
Victimizare generală	- 0.504**	- 0.444**
Victimizare verbală	- 0.509**	- 0.410**

Victimizare socială	- 0.457**	- 0.427**
Victimizare fizică	- 0.391**	- 0.251**

Notă: **p < 0.01.

Corelațiile dintre *stima de sine*, pe de o parte, și *intimidare* și *victimizare*, pe de altă parte, diferențiat în funcție de mediul de rezidență (urban/rural) sunt prezentate în tabelul 9. Analizând corelațiile dintre *intimidare*, *victimizare* și dimensiunile acestora, pe de o parte, și *stima de sine*, pe de altă parte, diferențiat pentru elevii din mediul urban și cei din mediul rural, se constată că:

- În cazul elevilor din mediul urban, există corelații negative, de mărime medie, semnificative statistic între *stima de sine* și *victimizare generală* ($r = -0.493$, $p < 0.01$), *victimizare verbală* ($r = -0.484$, $p < 0.01$), *victimizare socială* ($r = -0.479$, $p < 0.01$) și *victimizare fizică* ($r = -0.328$, $p < 0.01$). Astfel, elevii din mediul urban cu scoruri ridicate la *stima de sine* vor avea scoruri scăzute la *victimizare generală*, *victimizare verbală*, *victimizare socială* și *victimizare fizică*. Corelațiile între *stima*

de sine și *intimidare generală*, *intimidare verbală*, *intimidare socială* și *intimidare fizică* nu sunt semnificative statistic (vezi tabelul 9).

- În cazul elevilor din mediul rural, există corelații negative, de mărime medie, semnificative statistic între *stima de sine* și *victimizare verbală* ($r = -0.486$, $p < 0.01$) și *victimizare socială* ($r = -0.464$, $p < 0.01$) și *victimizare fizică* ($r = -0.447$, $p < 0.01$), și de asemenea, există o corelație negativă, de puternică, semnificativă statistic, între *stima de sine* și *victimizare generală* ($r = -0.515$, $p < 0.01$). Elevii din mediul rural cu scoruri ridicate la *stima de sine* au scoruri scăzute la *victimizare generală*, *victimizare verbală*, *victimizare socială* și *victimizare fizică*. Corelațiile între *stima de sine* și *intimidare generală*, *intimidare verbală*, *intimidare socială* și *intimidare fizică* nu sunt semnificative statistic.

Tabelul 9

Coeficienții de corelație r Pearson între *stima de sine*, pe de o parte, și *intimidare* și *victimizare*, pe de altă parte, diferențiat pentru elevii din mediul urban și rural.

Variabile	Stima de sine	
	Mediu urban	Mediu rural
Intimidare generală	- 0.024	0.204
Intimidare verbală	0.031	0.207
Intimidare socială	- 0.001	0.127
Intimidare fizică	- 0.116	0.214
Victimizare generală	- 0.493**	- 0.515**
Victimizare verbală	- 0.484**	- 0.486**
Victimizare socială	- 0.479**	- 0.464**
Victimizare fizică	- 0.328**	- 0.447**

Notă: **p < 0.01.

Concluzii:

Se desprinde din cele de mai sus că stima de sine ridicată se asociază cu scoruri scăzute la victimizare, atât generală, cât și pe cele trei dimensiuni (verbală, socială și fizică). În schimb, nu există nici o legătură semnificativă statistic între stima de sine și intimidare, ceea ce confirmă încă o dată observațiile făcute de specialiștii pe care i-am specificat în prima parte a acestui studiu. Putem să deducem de aici că pentru scăderea victimizării se recomandă inițierea unui program psihoterapeutic și educațional cu scopul creșterii stimei de sine la elevii implicați în acte de bullying în rolul de victimă.

Bibliografie:

1. Robu, Viorel, *Evaluarea stimei de sine în rândul adolescenților. Proprietăți psihometrice pentru scala Rosenberg*, în revista „Psihologie. Revistă științifico-practică”, nr. 2/2013, ISSN 1857-2502 / ISSN e2537-6276, Chișinău, 96 p., (pp. 3-13), p. 4.

2. Alcaraz, Roxie; Kim, Tia and Brian Gendron, *Bullying in schools*, Southern California Academic Center of Excellence on youth violence prevention, University of California, Riverside, spring, 2010. <https://stopyouthviolence.ucr.edu/factsheets/FACTSHEET%20Bullying%20in%20SchoolsRevised2010.pdf>, site vizitat pe 10.05.2020.

S-a mai putut constata că atât intimidarea fizică, cât și victimizarea generală și victimizarea fizică sunt mai ridicate la băieți decât la fete.

A mai rezultat din cele de mai sus că atât intimidarea fizică, cât și victimizarea generală cu componentele sale (victimizare verbală, victimizare socială, victimizare fizică) sunt mai ridicate la elevii de la filiera tehnologică decât la elevii de la filiera teoretică.

Rezultatele rezumate în concluzie pot sta la baza unor strategii ale dirigitorilor școlari în demersul atât de necesar de reducere a efectelor negative ale bullying-ului din unitățile de învățământ.

3. Balan, Raluca; Dobrean, Anca; Balazsi, Robert; Parada, Roberto H and Predescu, Elena (2020). „The Adolescent Peer Relations Instrument Bully/Target: Measurement Invariance Across Gender, Age, and Clinical Status”, în „Journal of Interpersonal Violence 0 (0) 1–30 ! / 2020. Article reuse guidelines: sagepub.com/journals-permissions DOI:10.1177/0886260520922350 pp.1-30.

4. Olweus, Dan (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*, Blackwell Publishing, ISBN 0-631-19241-7, 140 p.

5. <https://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/33866604.pdf>, site vizitat în august 2020.

Primit la redacție 15.04.2021